

ogsaa, hvad man ikke ligefrem kan læse sig til. Jeg henholder mig i det Hele til, hvad jeg herom har anført ved den forrige Behandling, og tør vel uden Ubeskedenhed paaftaae, nok saa nøie at kende den hele nærmere Sammenhæng med den tidligere Retsfag og Hviesteretsdommen af 1862 som andre ærede Medlemmer, der her have yttret sig. Jeg skal ikke deslommindre ikke komme ind paa en nyere Drøftelse af denne Materie, thi det forekommer mig ikke, at der her er Opfordring dertil. Det er umuligt at tænke sig, at man gennem saa Timmers Forhandling skulde kunne klare saa forskellige og sammenslurrede Forhold, som man hidtil i 20—30 Aar eller mere har bestæftiget sig vidtløstigt med uden at komme til noget Resultat. Der er imidlertid dog et enkelt Punkt, som jeg ikke ganske bør lade ubørt, efter de Ytringer, der faldt fra det ærede Medlem for Viborg Amts Ste Balgfreds (Klein). Man maatte troe, forekommer det mig, efter hvad det ærede Medlem ubtalte, at i den Retsfag, der fandt sin Afgjørelse i 1862, havde der været fremsat Paaftand om, at Sognets Udmarksjorder skulde være Communeieendom, og at det var blevet forfattet som ubegrundet. Saaledes forholder det sig ikke, men derfor er det dog ingenlunde min Mening at ville gjøre det ærede Medlem nogen Vebredelse, thi han kan jo ikke have Detailkundskab til denne Sag. Jeg vil blot sige, at det er Noget, der klinger igjennem alle Forhandlingerne lige fra 1832 indtil 1862, at Udmarksjorderne maaskee rettest vilde være at betragte som Communeieendom, og naar denne Betragtning alligevel ingensinde er kommen frem paa den rette Maade, saa er det netop, hvad man allermeest maatte beklage af de mange Forkeertigheder og Feiltagelser, man i Sagens Historie gjør Bekjendtskab med; Hovedstylden derfor hare Hartkornsbrugere, der diistigen trængte sig frem som de eneste Berettigede; saa blev Spørgsmaalet kun, fordi man ene fæstede Blittet paa det Nærmeste, om de ogsaa virkelig vare de eneste Berettigede, og det var Huusmændene, der ene traadte op imod Overgrebet, hvorimod Ingen traadte frem og tog sig for Alvor af Communens Interesser, som fortrinligere end baade Hines og Dises. I Processen kom der vel Noget frem derom, men det kom frem

saaledes, at det ikke kunde finde sin Afgjørelse, fordi der var formelle Hindringer. Det er ganske rigtigt, som det ærede Medlem for Viborg Amts Ste Balgfreds (Klein) sagde, at Huusmændene for Underretten havde principaliter paaftaaet, at de skulde kendes ligeberettigede med Hartkornsbrugerne, og subsidiairt, at Sognets Udmarksjorder skulde betragtes som Communeieendom; men Underretten forfæste ikke den sidstnævnte Paaftand, Retten erklærede blot, at der var formelle Hindringer for at tage den under Paaftjendelse, idet Huusmændene ikke kunde træde frem og gjøre Communens formeentlige Retligheder gjældende; i Præmisserne forekom derhos Afskilligt, der viser, at der fandtes ikke saa lidt at tale for denne Afgjørelse, og at man i Virkeligheden meget vel havde Syn derfor. Det hedder i Præmisserne til Underrettens Dom, at, hvad der subsidiairt var fordret, kunde man af formelle Grunde ikke gaae ind paa, men at dette iøvrigt paa ingen Maade kunde siges at stride imod Resolutionen af 1832, eller hvad der senere var passeret, men meget snarere maatte erkjendes bedst at stemme med den Brug af Udmarksjorderne, der havde fundet Steb før 1832, fordi det ikke kunde nægtes, at det dengang var ikke blot Hartkornsbrugere, men alle Communens Beboere, der i Almindelighed brugte Udmarksjorderne. Dette er unægtelig af Betydning, og i alt Fald kan man ikke sige, at Paaftanden om, at Udmarksjorderne skulde betragtes som Communeieendom, der, efterat være afvilst for Underretten af den nævnte formelle Grund, ikke mere fremkom paa Sagens senere Trin, er blevet forfattet ved judicial Afgjørelse. Jeg skal tilføie, at der kunde siges at være en Stags Analogi i saa Henseende, naar man tager Hensyn til Kjøbstæderne paa Bornholm. De bornholmske Kjøbstæder have nemlig fra gammel Tid deres Andeel af Udmarksjorderne for sig under Navn af „Kjøbstædernes Friheder“, og disse Udmarkslodder have netop henligget til almindelig Brug for Communens Indvaanere, altsaa som Communeieendom, uden at der har været Tale om ved nogen almindelig Foranstaltning at udstykke dem imellem Mand og Mand. Jeg troer, at ogsaa dette Moment nok kunde være af nogen Betydning, men det er ikke her Stebet til at gaae